

Ieromonahul Nikon

Smerește-te, om mândru!

*Viața ieromonahului Nikon,
ultimul duhovnic de la Optina*

În românește de Boris Buzilă

EDITURA SOPHIA / EDITURA SILUANA
București

Cuprins

I.

VIAȚA PĂRINTELUI NIKON

Viața părintelui Nikon, starețul de la Optina 6

II.

AMINTIRILE MONAHIEI AMBROZIA

Amintirile monahiei Ambrozia despre
ieromonahul Nikon 106

Fragment dintr-o scrisoare către monahia
Ambrozia. 216

Fragment din altă scrisoare 219

Amintiri despre cele din urmă zile din viața
părintelui și povățuitorului meu duhovnicesc,
precum și despre moartea și îngroparea sa 221

*Viața părintelui Nikon,
starețul de la Optina*

La 26 septembrie 1888, soților Beliaev Mitrofanovici li s-a născut un fiu, care a primit la Sfântul Botez numele de Nicolae, întru cinstea și slava Sfântului ierarh Nicolae, arhiepiscopul Mirelor Lichiei. Pruncul Nicolae creștea, primind întru sine, puțin câte puțin, odată cu laptele maicii sale, și frumoasele virtuți sufletești ale acesteia.

În viața fiecărui om, îndeosebi a creștinului, se petrec întâmplări de neînțeles prin caracterul lor tainic, cu neputință de priceput de către mintea omenească. De cele mai multe ori însă, acestea sunt date uitării, pierzându-se în noianul zădărniciilor vieții, și ne amintim de ele abia la bătrânețe. Acele întâmplări de nedeslușit, învăluite în taină, se fac dintr-odată simple și lesne de înțeles. Și tot atunci omul începe a se întreba pe sine cum a fost cu puțință să treacă cu vederea acele semne ale Proniei celei dumnezeiești, să nu le priceapă și să le dea uitării. Fiecare dintre noi s-a aflat în astfel de împrejurări. Cei ce nu cred în purtarea de grijă a lui Dumnezeu obișnuiesc a le socoti simple întâmplări, însă creștinul,

încredințat fiind că întreaga sa viață se află în mâinile lui Dumnezeu, pune un preț deosebit pe acestea, aflând în ele înțeleșuri mai adânci.

În viața lui Nicolae Beliaev, încă din fragedă pruncie s-a vădit limpede purtarea de grijă a lui Dumnezeu. O astfel de întâmplare, pe care cu toții au trecut-o cu vederea, afară de mama sa, a avut o adâncă însemnătate, vestind oarecum mai dinainte viața pe care avea s-o petreacă acest copil. Vrednicul de cinstire părintele Ioan din Kronstadt, unul din dreptii vremii noastre, a vizitat odată casa familiei Beliaev. A slujit acolo un Te-Deum și a binecuvântat-o pe cea care avea să fie din nou mamă, dăruindu-i o fotografie de-a sa semnată de el însuși, având data de 22 martie 1888 – cu o jumătate de an înainte de nașterea fiului ei, Nicolae.

Un fapt de o și mai mare însemnătate avea să se petreacă pe vremea când acesta avea vârsta de cinci ani. Micuțul Nicolae se îmbolnăvise de o boală de gât – probabil difterie –, care-i putea pricinui chiar moartea. Saltakov, doctorul Beliaevilor, le-a dat de înțeles părinților că este cu neputință ca fiul lor să se mai însănătoșească. Într-adevăr, în timpul nopții, lui Kolea i s-a făcut atât de rău, încât moartea părea de netăgăduit. Copilul zăcea fără de simțire. Trupușorul i se răcise și se învinetise. Abia de mai răsufla. Lângă pătuțul micuțului care trăgea să moară rămăseseră doar părinții săi. Sărmana Vera Lavrentie-

va nu contenea a șterge sudoarea rece de pe trupul copilului și, vărsând lacrimi fierbinți, se ruga cu osârdie Sfântului Nicolae, cerând ajutorul Celui de Sus. Tatăl se străduia să o încredințeze că nu mai este nimic de făcut. Să lase, așadar, „mortul” în pace și să nu se mai chinuie. Dar fără a ține seama de vorbele soțului, ea a continuat să șteargă copilul, vărsând lacrimi și rugându-se fierbinte Sfântului Nicolae să mijlocească la Dumnezeu pentru ajutor – la Cel ce poate ajuta în orice vreme și în orice împrejurare atunci când ajutorul oamenilor se face întru totul neputincios. Și s-a petrecut o minune: copilul a scos un geamăt! Îmbărbătați fiind de această mică lăcrimă de nădejde, amândoi părinții au început a-l fricționa cu și mai multă stăruință pe copil. Rugăciunea mamei, cea izvorâtă din preaplinul inimii sale celei iubitoare, nu a rămas neascultată. Dumnezeu, pentru rugăciunile Sfântului Nicolae, i-a dăruit din nou copilului viața. Și, de bună seamă, nu spre a sluji patimilor celor lumești i-a fost dăruită viața pruncului Nicolae. Atotputernicul Dumnezeu, Cel ce cunoaște viața omului din leagăn și până la mormânt, a arătat prin minunea pe care o săvârșise că viața micuțului Nicolae Beliaev avea să-i fie afierosită slujirii Lui, a Ziditorului, Purtătorului de grijă și Dumnezeului nostru. Multă vreme după aceasta, Bătrânul Varsanufie de la Optina avea să întărească înțelesul cel tainic al acestei întâm-

plări, văzând în ea o vădită călăuzire a lui Nicolae către viața monahicească, cea petrecută întru nevoie.

Au mai fost și alte împrejurări în care viața i-a fost pusă în primejdie, dar acestea au fost degrabă uitate ori, pur și simplu, n-au fost luate în seamă. Ar mai putea fi amintite cel puțin două, de pe vremea când Kolea era adolescent, în care se vede limpede mâna cea purtătoare de grijă a lui Dumnezeu.

În anul 1905, când Kolea avea șaptesprezece ani și se afla ca oaspete în casa de vacanță a unor prieteni, un tânăr, aflat și el acolo, l-a poftit să meargă cu el la vânătoare. Kolea a încuviințat, dar numai pentru o simplă plimbare prin pădure. De altfel, nici vânătoarea n-a mai avut loc, căci nu le-a tăiat calea nici o sălbăticiune, și au început a culege ciuperci. Dintr-odată însă, tânărul vânător, având pușca armată, era gata să apese pe trăgaci. I s-a părut că zărește o ieruncă într-un tufiș, dar nefiind nimic acolo și zărind o ciupercă sub un alt tufiș, i-a spus lui Kolea să se ducă să o culeagă. În acest răstimp s-a întâmplat să apese pe trăgaci. În chip firesc, ar fi trebuit să aibă loc împușcătura, iar dacă s-ar fi petrecut, glonțul l-ar fi nimerit fără îndoială pe Kolea, care stătea aplecat deasupra ciupercii, căci țeva puștii era îndreptată către el, la o depărtare de doi-trei pași. Ca prin minune însă, nu se știe din ce pricină, împușcătura n-a mai avut loc.

Cealaltă întâmplare s-a petrecut astfel: Kolea mergea cu bicicleta pe una din străzile de la periferia Moscovei. Strada era pustie. Pedala liniștit și fără de grijă, aruncând câte o privire în jur. Dintr-odată, a simțit ca și cum l-ar împinge ceva de la spate. A întors capul și a văzut tramvaiul cu cai, mergând fără zgomot pe șine, gata-gata să dea peste el. De-ar mai fi întârziat doar o clipă să întoarcă capul, tramvaiul l-ar fi lovit de moarte ori, în cel mai bun caz, l-ar fi schilodit pentru întreaga viață. Îngerul său păzitor i-a vestit din vreme primejdia.

Mai târziu, amintindu-și de aceste întâmplări din viața sa, avea să scrie în jurnal: „Domnul pururea m-a apărat!”, iar Bătrânul Varsanufie, povătuitorul său duhovnicesc, nu înceta a-i grai că întreaga sa viață i-a fost călăuzită de Pronia cea dumnezeiască.

Oricât ar părea de neobișnuit pentru o familie cu aplecare către credință, cum era cea a Beliaevilor, atunci când erau mici copiii mergeau arareori la biserică, mai cu seamă în anotimpurile friguroase – probabil de teamă să nu răcească. Copiii erau iubiți și răsfățați, dar nu erau lăsați în voia lor și nu cutezau să iasă din casă fără a cere voie părinților.

Încă de mici fuseseră învățați să se roage lui Dumnezeu, atât dimineața, cât și seara. Li se hotărâseră chiar și o mică pravilă, alcătuită din rugăciunile „Împărate ceresc”, „Tatăl nostru”,

„Apărătoare Doamnă”, „Născătoare de Dumnezeu, bucură-te”, după care rosteau o scurtă rugăciune către sfântul al cărui nume îl purtau, respectiv Sfântul ierarh Nicolae, făcătorul de minuni. Mica pravilă de rugăciune se sfârșea întotdeauna cu o rugăciune pentru sănătatea celor apropiați, fiind pomeniți fiecare după al său nume, de la bunici până la fratele cel mai mic. După ce bunicii și bunicile au murit, au fost adăugate și rugăciuni pentru odihna sufletelor lor. Rugăciunile erau rostite pe de rost, fiecare pe rând, și întotdeauna lua parte și mama. Sufletul lui Kolea, curat și deschis, era deosebit de simțitor la adevărurile pe care le descoperea în *Viețile sfinților* și în alte cărți duhovnicești, precum și la orele de religie de la școală.

Pe vremea aceea, paroh al bisericii cu hramul icoanei Maicii Domnului „Bucuria cea neașteptată” era părintele Simion Leapidevski. Odată, la spovedanie, acesta i-a zis lui Kolea, care pe atunci era deja licean, că trebuie să meargă negreșit la biserică de sărbători: „Este o datorie față de Dumnezeu!” De atunci, Kolea a început să meargă mai des la biserică, uneori chiar și în zilele din timpul săptămânii. Auzindu-l odată cântând, părintele Simion a înduplecat-o pe Vera Lavrientieva să-i îngăduie lui Kolea să-l ajute la strană la citire și cântare. Vera Lavrientieva a încuviințat, iar Kolea a răspuns cu bucurie aceste invitații.

Până atunci, dintre toți copiii familiei Beliaev care erau adolescenți și elevi de liceu, singurii despre care se putea spune că mergeau adesea, fără abatere, la biserică erau Liuba și Ivanușka. Acum li se alăturase și Kolea.

Cei trei copii începuseră să meargă la biserică aproape în fiecare zi. Ca dascăl la cântarea și citirea cea bisericească l-au avut pe Ivan Ivanovici Svetinski, care fusese protopsalt. Afară de slujirea cea de la strană, unde citeau și cântau, băieții au avut ascultări și în altar: citeau pomelnice, aprindeau și dădeau cădelnița și împlineau și alte mici ascultări.

Pe la jumătatea anului 1906, Kolea și Ivanușka păreau a se fi înstrăinat de toate. Nu-i mai preocupau școala – Ivanușka era elev în ultima clasă de liceu, iar Kolea student – și aproape că nu mai mergeau la cursuri. Dimineața se duceau la biserică să se roage, fără ca nimeni din cei ai casei să știe aceasta. Vreme îndelungată, nici măcar mama n-a bănuț unde-și petrec vremea cei doi băieți dimineața. Participarea la slujbele bisericești devenise pentru ei o trebuință de căpătâi a vieții lor. Amândoi simțeau o dorință năvalnică de a lepăda viața cea lumească, goală, ușuratică și împovărată de păcate, și de a se îndrepta pe sine, făcându-se creștini adevărați. Așadar, urmând unei sporiri duhovnicești firești, s-a ivit dorința de a se pocăi înaintea lui Dumnezeu și de pune început bun unei noi vieți. Pen-

tru împlinirea acestui țel și-au ales mănăstirea Ciudovo. Înainte de a primi Sfânta Împărtășanie, s-au spovedit la ieromonahul Serafim, care s-a arătat foarte grijuliu, prietenos și apropiat față de ei. În întreaga lor viață de până atunci, aceasta fusese cea dintâi spovedanie adevărată, cu bună știință, insuflată de dorirea nefățarnică de a se curăți de întinăciunea păcatului și de a se uni cu Hristos. De praznicul Întâmpinării Domnului s-au împărtășit cu Sfintele lui Hristos Taine, zi care le-a rămas pentru întreaga viață înscrisă printre cele mai de preț și mai luminoase amintiri, „întrucât la mănăstirea Ciudovo – avea să scrie mai târziu în jurnalul său fratele Nicolae Beliaev – s-a săvârșit minunea milostivirii lui Dumnezeu față de noi”¹. După ce s-au mărturisit și au primit Sfintele Taine, legăturile lor cu lumea s-au rupt pentru totdeauna.

Uimirea mamei, Vera Lavrentieva, nu mai cunoștea margini, când într-o bună zi, la 11 februarie 1907, Ivanușka și Kolea s-au înfățișat înaintea ei, vestindu-i că s-au hotărât să se călugărească, cerându-i totodată și părinteasca binecuvântare pentru aceasta. De la Ivanușka s-ar fi așteptat la așa ceva, nu însă și de la Kolea. Kolea cel vesel și vorbăreț a uluit-o cu adevărat. Rudelor, prietenilor și cunoștințelor nu le veneau a crede, întrebându-se în ce măsură putea fi luată în serios această dorire, căci nu și-o puteau închipui nici-

¹ Ciudo = minune. (n. trad.)